

NARODNA GALERIJA

LETO I./1918—1919.

„NARODNA GALERIJA“ hoče zgraditi akropolo slovenski umetnosti.

„NARODNA GALERIJA“ hoče zbrati dela slovenskega genija ter jih strniti v svetlo žarišče, iz katerega naj sije umetniška sila slovenstva.

„NARODNA GALERIJA“ hoče postati zakladnica lepote slovenskega naroda, njegov prosvetni zavod, ki naj odkrije lik lepote, kakor si ga je zasnoval slovenski upodabljaajoči duh.

„NARODNA GALERIJA“ bodi ustanova, ki naj združi v sebi absolutne vrednote naše umetnosti in ki naj stopi kot sestra k podobnim ustanovam drugih narodov, enaka jim ne bo po obsegu in zunanji veličini, pač pa po notranji moči in pomenu.

„NARODNA GALERIJA“ bodi slovenskemu narodu tudi živ vir lepote in naj v stalnem stiku s slovenskim umetnostnim gibanjem pospešuje razvoj naših umetniških sil do viška popolnosti.

Mnogim narodom so ustanavljali take zavode vladarji in mecenji iz preobilice svojih sredstev. Mi se obračamo na slovenski narod, da si ustvari tudi „NARODNO GALERIJO“ sam, kakor je vse drugo dosegel iz lastnih moči.

Misel „Narodne Galerije“ naj se razširi po vsej slovenski zemlji. Potrebna so obilna sredstva, a naložena bodo v narodu za stoletja in bodo nosila obilne duševne obresti. — Želeti bi bilo z ozirom na važnost ustanove, da pri skladu za „Narodno Galerijo“ sodeluje vse slovensko ljudstvo in da se je tisti, ki jim je mogoče, spomnijo na večjimi izrednimi darili.

Redna članarina znaša 30 kron letno; enkratna ustanovnina 500 kron.

Umetnostna zbirka „Narodne Galerije“ je bila otvorjena 7. marca 1920 in je pristopna javnosti vsako nedeljo in praznik od 10—12 in ob četrtkih od 3—5 v Kresiji (vhod iz nabrežja). Vstopnina 2.— K. Vso pošto presimo na naslov: Narodna Galerija, Ljubljana.

SLOVENSKA UPODABLJAJOČA UMETNOST.

Slovenski genij se je pojavil najprej v upodabljaljoči umetnosti. Slovenska umetnost ima sedemstoletno tradicijo za seboj; iz sivega srednjega veka sveti njena luč v najnovjšo dobo. Ko še ni bil pisan začetek slovenske knjige, ustvarjali so slovenski umetniki umetnine, enake umotvorom najstarejših kulturnih narodov. Pri nobenem drugem slovanskem, niti kakem evropskem narodu sploh, se niso v taki meri križali slovanski, germanski in romanski vplivi kot na slovenski zemlji. Slovenska umetnost bi lahko postala kvintesenca in sinteza evropske umetnosti, slovanske, germanske in romanske kulture, če bi bili Slovenci številnejši in gospodarsko močnejši. Naš tip je zapadnoslovanski, zrastel je iz lege slovenske zemlje in značaja našega naroda. V slovensko umetnost pa spada vse, kar so ustvarili umetniki slovenskega pokolenja, čeprav so delali na tujem, pa tudi tisto, kar so ustvarili taki tujerodni umetniki, ki so delali med nami in resnično vplivali na naš razvoj.

„Narodna galerija“ ima namen, da zbere raztresene slovenske umetnine vseh časov, da pokaže slovensko upodabljaljočo umetnost v celoti, katere sedaj ni videti, kakor da bi je ne bilo. Ta naloga je vredna največjega truda, ne le iz narodnih ozirov, ampak tudi iz splošnega, internacijonalnega umetniškega stališča. Gre za kulturno vrednoto, gre za specifično slovensko galerijo. Internacijonalne historično-pragmatične umetniške galerije pri nas take ni mogoče zgraditi, da bi imela absolutno vrednost, ravnotako ne skupne galerije slovenske in druge slovanske umetnosti, ker vsak narod hrani najboljše svoje stvari zase; možna je edino slovenska umetnostna galerija, ki bo ravno vsled tega svojega značaja in kot taka absolutnega pomena tudi za internacijonalno umetnost. Najizbranejši duhovi med nami, kakor n. pr. že pred sto leti Žiga baron Zois, so stremeli za tem ciljem.

V 14. stoletju je zacvetela na slovenski zemlji prelepa gotika, njen cvet je žarel do konca 16. stoletja. Naša gotika, veselejšega in vedrejšega značaja kot nemška, — pod katere vplivom in vplivom Italije — se je razvila predvsem po slovanskih cerkvah (freske, krilni altarji, kipi) in je dosegla višji umetniški nivo kot ga kaže sedanji umetniški razvoj pri nas. Iz 15. stoletja bi bilo omeniti freskanta Jeriča ter arhitekta Andreja iz Loža in magistra Petra iz Ljubljane.

V sijajni dobi renesanse v Italiji so pomagali graditi ponosno stavbo beneške umetnosti mnogi Slovenci. Med dolgo vrsto slikarjev, kiparjev, arhitektov in stukaterjev „Schiavonov“ je bilo dosti naših ljudi in ne le Dalmatincev. Viktor (Krpac) Carpaccio (1450—1522) učenec Bellinijev, sovrstnik Tizianov, najslavnejši legendarni slikar starejše beneške šole, je bil rojen v Kopru ter je bil po rodu gotovo Slovenec; Tintoretto se je učil iz njegovih slik. V 15. stoletju

je slovel v Vidmu kipar Janez Craino (Kranjski) iz slov. Št. Petra, Dominik iz Kopra „il bravissimo“ pa je pomagal Ricciju pri zidanju doževe palače v Benetkah. Arhitekt V. Bojan je delal v Čedadu; v Pušji vasi (Venzone) tedaj še slovenski, je bil rojen leta 1540. slikar Andrej Petral; leta 1530. rojeni slavni minijaturist Budovin pa je nadvladal vse stare slikarje v iznajdljivosti in risbi, kakor pravi Lancelotti. Slovenec Janez s Krasa (Giovanni Schiavone del Carso) mojster grotesknega slikarstva je bil v krogu mojstrov na papeževem dvoru ter je slikal l. 1560. v palazettu v rimskem Belvederu za papeža Pija IV. Slovenska zemlja je bila v svitu največje dobe umetnosti, italijanske renesanse in ž njo v ozkih stikih. Tizian sam je slikal na gradu v Senožečah. Škodo, ki jo je napravila na slovenskih tleh reformacija v umetniškem oziru, popravil je škof Hren; po mestih in po deželi ustvarjali so v začetku in sredi 17. stoletja Plavec, Ferfila, Minič, Knapič, Žel, Hren, Albertal, na Koroškem je gradil cerkve Kolnik, na Štajerskem Julijan. Za njimi je zbudil Vajkart baron Valvazor bakroreško umetnost na Slovenskem; delovali so kot bakrorezi Werex, Trost, Vitezovič in Koch, kot slikarji Klerič, Gladič in Nizozemec Almanak. Na dvoru cesarja Leopolda je bil bakrorez, goriški Slovenec Kalin „comes palatinus“. „Academia operosorum“ je ustvarila koncem 17. in začetkom 18. stoletja drugo veliko umetnostno dobo na Slovenskem. Zacvetel je naš barok, ki ima svoj lasten značaj ter se zelo razlikuje od nemškoavstrijskega baroka. Kiparstvo sta dvignila krepku Luka Mislej in njegov zet naturalizirani Benečan Franc Robba, mojster elegance in bravure do najvišje kvalitete, mojster Julij Quaglio, učenec Franceschinijev, ki je, kakor pravi Dolničar, presegel svojega učitelja, je izvršil sijajna cerkvena dela zlasti na presno, pa tudi profane umetnine. Ž njim sta tekmovala freskanta brata Jelovška, pater Frančišek iz Bistre in kipar Cussa. Dela teh mojstrov, zlasti Quaglijeva so vplivala na naraščaj celo stoletje. Že v ti dobi so se obrnili slovenski umetniki, ki so prej ostajali v Italiji, na sever, ki je kmalu začel vplivati tudi na domači razvoj. Kraker iz Štajerske je slikal na Češkem, kamor je krenil iz slovenske Furlanije Major, ki so ga primerjali Čehi s svojim slavnim Brandlom.

Sredi 18. stoletja je vstal v naših krajih slovenski Rubens, Valentin Mencinger iz Bohinja, eden izmed naših velikih slikarjev, silno plodovit — ohranjenih je še okoli 400 njegovih del — mogočen v slogu, krepak v koloritu, poln npravne resnobe. Napolnil je s svojimi deli cerkve, slikal pa tudi posvetne stvari. V istem času sta živela tudi nežnejši in solnčnejši Goričan mojster Čebej in pa mojster fresk F. Tomšič. Na Dunaju je naposled živel Korošec Fr. Lindar, ki se je učil najprej v Ljubljani, šel potem s slavnim Függerjem s štipendijo Marije Terezije v Italijo ter bil nato kot

profesor dunajske akademije znamenit portretist najvišje aristokracije. Poleg njega je živel na Dunaju svetnik akademije umetnosti Fr. Janek, štajerski Slovenec, slikar krajin in žanrov; več njegovih del je shranjenih v dunajskem Belvederu. V Monakovem je dosegel svetovni sloves največji slovenski cizeler in kolajnar Šega. Veliki vpliv je imel na domači razvoj slavni Kremerschmidt, ki je med nami živel nekaj časa ter se ovekovečil razen z altarnimi slikami tudi s freskami. Na Koroškem je ustvarjal učencec R. Donnerja, kipar Boltežar Molj.

V času, ko je v Nemčiji prevladal klasicizem, ki ga je oživel Rafael Mengs, začetnik enega izmed največjih nemških umetnostnih gibanj, pojavil se je goriški Slovenec Franc Kavčič (1762 - 1828). Med klasicisti je postal Kavčič klasik. Kukuljevič pravi, da spada Kavčič med najboljše slikarje svoje dobe. Bil je predstojnik dunajske umetniške akademije ter je bil l. 1823 imenovan častnim članom slovite akademije Sv. Lukež v Rimu. Snov je črpal iz klasične zgodovine in mitologije (Paris in Helena, Despontes, Temistokles, Beg Vestalk iz Rima, Safo, Adonis in Venera itd.), slikal je pa tudi alegorije in krajine. Kompozicija in koncept njegovih večinoma velikih platen sta veličastna. Kavčič, podpornik našega Langusa, ko je bil na dunajski akademiji, je bil središče tedanjega dunajskega slovenskega umetništva, h kateremu sta spadala tudi profesorja akademije, znamenita bakroreza Valentin in Lovro Janša. Najprej na Dunaju, potem pa v Gradcu, je dosegel priznanje cele Nemčije sin Slovenca Janeza, genijalni mezzotintist Janez Vid Kauperc zlasti s svojo „Artemizijo“ in „Magdaleno“ ter je postal član florentinske akademije.

Na Slovenskem samem sta koncem 18. in v prvih dveh desetletjih 19. stoletja vzgojila zelo plodovita slikarja brata Lajerja celo vrsto učencev. Lajerja in njihov krog res nima umetniških individualitet, izmed njih je dosegel le Štefan Dolinar glas tudi zunaj, nekaj njegovih slik je v dunajskem Belvederu. Poleg njih pa so živeli doma tudi umetniki izbranega okusa n. pr. portretist Herrlein, slikar Tominc, Kühnl in Kurz in pa gluhonemi Potočnik, ki je slikal za carja Aleksandra I. oltarno sliko. Kot odmev Mencingerjev se je pojavil Matej Langus (1793—1856), ki se je vrnil l. 1829 v Ljubljano. Silno marljiv je našel velik odziv med občinstvom ter je zapustil ob smrti znatno premoženje. Langus je bil umetnik poln cerkvenega duha in zadnji baročni slovenski slikar. Fini portretist Stroj je slikal zlasti ženske portrete izborno.

Dobo romantike in idealizma je zastopal v naši umetnosti globoki in originalni Wolf, rojen v Velikih Laščah. Wolf je začetnik nove umetniške dobe. V svojih slikah in freskah je združeval prednosti Führicheve šole z odličnostjo Benečanov, dosegel sijajen in harmoničen kolorit. Tudi Wolf je ustvaril svojo šolo. Med najodlič-

nejšimi njegovimi učenci sta brata Janez in Jurij Šubic — prvi je umrl v Kaiserslauternu, drugi je pa delal v Atenah in Parizu — in pa Anton Ažbe, okoli katerega so se zbirali v Monakovem začetniki slovenske moderne, ki je nastopila izven domovine prvokrat korporativno pri Miethkeju na Dunaju l. 1904 ter je pri tej priliki pisal o nji znameniti kritik Habermeld, da je začetek pristne nacionarne umetnosti. — Krog modernih slovenskih upodabljaljajočih umetnikov je danes obsežen. Prostor mi žal ne dopušča podati obširen referat o smernicah moderne slovenske umetnosti.

„Narodna Galerija“ naj bi torej zbrala zaklade in odprla vrata v zakladnico, ki so sedaj še zaprta. To je sploh kulturna in ne le slovenska dolžnost. Ko bo postavljena kupola slovenski umetnosti, bo njena podoba šele zažarela v vsi lepoti.

Dr. J. R.

Izveleček iz poročila odbora na I. občnem zboru dne 19. februarja 1920.

V točki 2. društvenih pravil je zapopaden program „Narodne galerije“, glasi se: Namen društva je ustanovitev, izpopolnjevanje, vzdrževanje in varstvo javne slovenske umetnostne galerije t. j. zbirke slikarskih, plastičnih, grafičnih in stavbarskih umotvorov umetnikov slovenskega pokolenja, bodisi moderne, bodisi starejše dobe. Izključeni tudi niso umotvori drugih umetnikov, zlasti ne teh, ki so stali v zvezi z domačo umetniško produkcijo, oziroma, ki so vplivali na razvoj slovenske upodabljaljoče umetnosti. Društvo ima tudi namen vse že obstoječe umetniške zbirke, spadajoče v navedeni okvir, združiti v celokupnost. Poleg ustanovitve zbirke same je društveni namen naposled tudi zgradba ali pridobitev poslopja za slovensko umetniško galerijo oziroma začasna pridobitev prostora za nastanitev zbirke. — Istotako je društveni namen vzbujanje zanimanja za upodabljaljočo umetnost med občinstvom, pospeševanje razvoja domače upodabljaljoče umetnosti, raziskovanje slovenske umetnosti, prirejanje sestankov, predavanj, delitev nagrad ter izdavanje spisov in reprodukcij — vse to, kolikor je potrebno v namen, izražen v prejšnjem odstavku.

§ 3. V dosegu navedenih smotrov — § 2. — zbira društvo denarna sredstva z darili, testati in članarino, obenem pa tudi umetnine z nakupi, darili in testati. —

Društveni odbor 1. poslovnega leta se je z vnelo lotil poverjene mu naloge. Zanimal se je za večje zbirke in dosegel pri ljubljanskem mestnem magistratu, da mu je bila izročena v varstvo mestna zbirka slik in kipov: spojivši to z umetninami, nakupljenimi iz nabrane imovine društva, je bil temelj za javno umetnostno zbirko položen in s tem najlepše utemeljena eksistenčna upravičenost društva. Odbor se je zanimal za druge obstoječe javne in privatne zbirke, umetnostne in posamezne umetnine: nekaj jih je že dobil v last, nekaj v varstvo, nekaj je obljubljenih. Da se nabrana dela čimpreje izroče narodu v pogled, se je uredila I. zbirka v znamenju slovenske moderne umetnosti, ki je v društvenem inventarju zaenkrat najodličnejše zastopana in je v najživejšem stiku z javnostjo. Glede prostorov je priskočil na pomoč zopet mestni magistrat. ki je radevolje odstopil zaeno s svojo zbirko tudi svoje lokale „Narodni Galeriji“. Ker ni bilo društvo prvo leto deležno nobene državne subvencije, so bili

navezani njegovi izdatki le na vplačane ustanovnine, članarine in darila; zato se je moral odbor omejiti v prvem letu le na najnujnejše izdatke, in z malimi sredstvi mnogo doseči. Pa Galerija je otvorjena in njen procvit je odvisen od umstvene in materijelne podpore iz vseh vrst slovenskega naroda. Prosimo za Vašo naklonjenost, da se široko odpro vrata, ki vodijo k najvišjim dobrinam vsakega naroda — k ustvarjajoči veličini njegove duhovnosti in se na iskrenejšo zahvaljujemo tako ustanovnikom kot članom društva, ki so s svojimi volili omogočili ustanovitev velike narodove kulturne institucije — umetnostne galerije.

USTANOVNIKI:

Anton Bonaventura Jeglič,		Kimpotič Josin . . . . . K	500.—
knezoškof . . . . . K	1500.—	Lenassi in Grkman . . . . . "	500.—
Pollak Jean . . . . . "	500.—	Mohorjeva družba . . . . . "	500.—
Kozina Peter, ... "	2500.—	Praprotnik Avgust . . . . . "	500.—
Souvan Leon . . . . . "	2000.—	Rebek Radoslav . . . . . "	500.—
Bolaffio Karl . . . . . "	1000.—	Samec Ivan . . . . . "	500.—
Lenarčič Milan . . . . . "	1000.—	Stadler Josip . . . . . "	500.—
Zorman Ivan . . . . . "	1000.—	Stare Feliks . . . . . "	500.—
Birola Gvidon . . . . . "	500.—	Schwentner Lavoslav . . . . . "	500.—
Bonač in sin . . . . . "	500.—	Skaberne Milan . . . . . "	500.—
Hribar Ivan . . . . . "	500.—	Urbanc Feliks . . . . . "	500.—
Jelačin Ivan ml. . . . . "	500.—	Vovk August . . . . . "	500.—
Kalan E. Dr. . . . . . "	500.—	Neimenovan . . . . . "	500.—
Kavčnik Janko, Dr. . . . . "	500.—	Pirc Gustav . . . . . sliko	Mencingerja
Kollman Robert . . . . . "	500.—	Novak Fran . . . . . sliko	Mencingerja
Krofta Hanuš . . . . . "	500.—	Šušteršič Bogomila . . . . . sliko	Vidoviča

ČLANI:

Ančik Fr., Bukovec Aug., Bahovec Iv., Budal Aleks., Berlec Fr., dr. Borštnik Vlad., Berneker Fr., Česnik Mirko, dr. Černe L., dr. Cankar Iz., dr. Debevec J., Dobrič Emil, Dolenc Iv., Dolinar Ljotze, dr. Dobida K., Franzl Hinko, Franke Iv., dr. Fettič Oton, Gruden Mirko, Gilius Janko, Gustinčič Pav., Jelačin Iv. st., Jakopič Rihard, Jelenec Jože, Jeraj Peter, dr. Janežič Zvon, Jakhel R., Jakac Božo, Krapeš Fr., Kalan Andrej, dr. Kimovec Fr., dr. Kersnik J., dr. Kraigher Al., Kobilca Ivana, Kadivec Antonija, Klobučar Marija, Kolar Matija, dr. Kasal Miro, dr. Klepec J., Kobal Fr., Kralj Anton, Lajovic E., Legat Evgen, Magolič Srečko, Mandelj J., Miklavčič P., Majer Evgen, Medved Cirila, Nebenführer Gustav, Napotnik Iv., Puc Viktor, Podrekar Fr., Potočnik Srečko, Petrič Janko, dr. Prijatelj Iv., dr. Pirc M., Peruzzi M., Pajnič Helena, Pogačnik Fr., Pilon Veno, Pleško Cirila, Reya de Castelletto, Radovan Dr., Rus Iv., dr. Regali J., Rebek Rado, Ribnikar Adolf, Sternes Matej, Sternes Roza, Smrekar Hinko, Sadnikar Iv., Seunig Iv., Suher F., Steska Viktor, Štefančič Lila, Saje M., Sever Anton, dr. Sajovic Jože, Schweiger K., dr. Šorli Ivo, Štebi Alojzija, dr. Škerlj St., Tratnik Fr., Tykač Al., Tonejc A., Tomšič Milan, Uradništvo žit. prom. zavoda, Vrančič Vlad., Vavpotič Iv., Vizjak Janko, Vurnik Iv., dr. Vidmar Milan, Virant St., Vesel Ferdo, Zalaznik Jak. st., Zalaznik Jak. ml., Zalar Viktor, Zabret Fr., Zorman Ivan, Zorman Vinko, dr. Zarnik Milj., Župančič Oton, Žmitek Peter.

NAKUPI:

Odbor je nakupil sledeče od umetniške komisije odobrene umetnine:

od Bernekerja Franca:	1	Žrtve (mavec),
„ Dolinarja Lojza:	1,	Vsiljivec (mavec),
„ Franketa Ivana:	6	krajinskih motivov (olje),
„ Sternena Mateja:	2,	Na divanu, (olje) Akt (olje),
„ Vesela Ferda:	3,	Glava starca (olje), Kranjica (olje), Osveta (olje),
„ Vavpotiča Ivana:	1,	Rut (olje),
„ Tratnika Frana	1,	Rdeči lasje (olje),
„ Jakopiča Riharda	1,	Zeleni pajčolan (olje),
„ gdč. Kobilčeve Ivane:	1,	Na vrtu (olje),
„ Krizmana Tomislava:	4	grafična dela,
„ Pilona Vena:	4	akvarele;

Skupaj 25 del za vsoto K 47.430.—.

BILANCA:

Dohodki:	
Ustanovnina	K 14000.—
Članarina	„ 2970.—
Darila	„ 24560.—
Darila	„ 488'76
	<u>K 42018'76</u>
Izdatki:	
Izplačane nakupnine	K 33930.—
Tiskovine	„ 550.—
Adaptacija prostorov	„ 1027.—
Razno	„ 3010'16
	<u>K 38517'16</u>
Saldo	„ 3501'60
	<u>K 42018'76</u>

Ker del nakupnine v znesku K 13.500.— ni še izplačan, prevzame novi odbor obveznosti za K 9998'40.

ODBOR ZA LETO 1920:

Gg.: Zorman Ivan, predsednik; monsignor Steska Viktor, I. podpreds.; ravnatelj dr. Miljutin Zarnik, II. podpreds.; dr. Dobida Karl, tajnik; prof. Kobal Fran, namestnik; Franzl Henrik, blagajnik; svetnik Bukovec August, namestnik; ath. inž. Vurnik Ivan, varuh; dr. Izidor Cankar, kancler K. Dostal, prof. Franke Ivan, akad. slikar Jakopič Rihard, kanonik dr. Josip Kimovec, akad. slikarica Kobilca Ivana, ravnatelj dr. Kraigher Alojz, ravnatelj Krofita Hanuš, vseuč. prof. dr. Prijatelj Ivan, dr. Regali Josip, dr. Stele Fr., dr. Škerlj Stanko, odborniki; vodja Kralj Anton in ravnatelj dr. Krsnik Janko, preglednika.

Umetniški svet: gg. akad. slikarji: Sternen Matej, Tratnik Fran, Vavpotič Ivan, Vesel Ferdo in ak. kiparja: Berneker Fran, Dolinar Lojze.

TISK UČITELJSKE TISKARNE.